

Un ós anomenat Paddington, Michael Bond

Entre les persones interessades en aquest tipus d'escriptura, s'ha debatut sovint sobre el que és —i no és— la literatura infantil i com s'hauria de definir la mateixa. Un aspecte sobre el qual la doctrina —la limitada que s'hi dedica— no s'ha acabat mai de posar d'acord. És aquella que s'escriu per a les criatures o aquella que llegeixen? La defineix el receptor o el seu enfocament? És un gènere, un subgènere, una especialització o una mescla híbrida de tot plegat? És un món hermètic, aïllat de l'univers general de les lletres?

Com acostuma a succeir, resulta difícil, quasi impossible arribar a un punt de trobada: les teories i perspectives són tantes que fins i tot provar de sintetitzar-les fóra traïr-les. Tant és així que s'ha arribat a dubtar que la literatura infantil (i juvenil) existeixi com a tal, al·legant, entre d'altres raons, que una gran part de les més incontestables obres preferides per les criatures no havien estat creades ni elaborades pensant en elles. Fou l'interès que desvetllaren en la seva sensibilitat el que comportà que s'apropriessin de volums tan cabdals com *Robinson Crusoe*, *L'illa del tresor*, *Cent mil llegües de viatge submarí*, *El llibre de la Selva* o *Ullal blanc*, per esmentar-ne tan sols alguns.

Una constatació que ens permet exposar —sense cap voluntat de pontificar ni de donar per closa una qüestió que ens supera amb escreix— el nostre recolzament a aquelles teories que situen el debat en un nivell més qualitatiu que no pas genèric. Al costat de Christine Nöstlinger, per exemple, que incidia en el que, segons el seu criteri, hauria d'ésser el tret definitori d'aquest art: "*La literatura infantil no és una píndola pedagògica embolicada en paper de lletres sinó literatura, és a dir, món transformat en llenguatge*". El que ha —o hauria— de definir la literatura infantil no és tant el seu objecte o el seu destinatari, sinó la seva essència (i ambició): el seu component literari.

Malauradament, des d'un temps ençà, els llibres adreçats al públic infantil no tan sols s'han considerat un subgènere, sinó, sobretot, un subgènere *menor*, una mena de *distracció* descafeïnada i poc —o gens— exigent i aprofundida. Un pur artefacte per a passar l'estona. O, més exactament, per a que els adults puguin passar-la, mentre els seus fills estan *ocupats* no importa gaire en què i no els destorben...

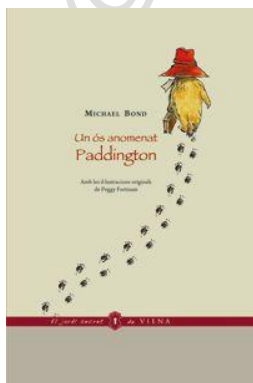
Fa la impressió, doncs, que immersos en el món de la facilitat, de la cultura del res no costa res —del "*Ho vols? Ho tens!*", d'allò que en alguna ocasió hem descrit com a MOP (Mínim Esforç Possible)— haguem passat, sense solució de continuïtat, de la píndola pedagògica dels nostres pares i avis, a la píndola exclusivament lúdico-festivo-distractiva de l'*entrainment* hollywoodià. D'aquest *entrainment* cloroformitzador que ha convertit els grans parcs de lleure en els temples de culte modern.

El pioner en transformar els llibres infantils en uns dibuixos animats damunt de paper, amb poca lletra i excés de dibuixos, el creà un ratolí amb nom de cap indi i cognom de formatge: Geronimo Stilton. Ja que a la generació del canal Super-3 —avesada des que van deixar el biberó a fer veure que esmorzen i berenen davant el televisor— no li agrada llegir, convertim els seus llibres en una barreja entre els còmics, els videojocs i el cinema d'animació.

La divisa no pot ésser més clara, ni menys acomodaticia: «*Si no volen llegir, dem-los llibres amb un poc de lletra i un molt d'i il·lustracions!*» Llibres on la lectura sigui mínima —mínima i quasi prescindible. Donat que el món de la imatge ens ha vençut, fem com el cap gal Vercingetòrix: oferim-li la nostra rendició incondicional, postrem-nos als seus peus i llancem-li les armes de la literatura als seus peus... Quin sentit té lluitar contra el corrent de la història? Si els nens i nenes no llegeixen, almenys *fingirem* que ho fan...

Tanmateix, és cert que tota la península de les lletres infantils i juvenils està ocupada? Tota? Realment tota? Per fortuna no és així: al bell mig d'aquest vast oceà de rendició i d'adotzenament devastador, no un sol, sinó uns quants poblets d'editors indomables segueixen rebutjant, una vegada i una altra, ferotgement —ara i sempre— a les hores invasores romanes (perdó, hollywoodianes). Són tots aquells editors que, malgrat tots els malgrats, segueixen creient immancablement en el llibre infantil com a literatura. En que els millors llibres infantils són aquells que posseeixen una poció màgica que els converteix en invencibles (i immortals): la de la imaginació!

Entre aquests n'hi ha un —Viena Editorial— que ha decidit darrerament afegir-s'hi, amb una nova col·lecció: *El jardí secret*, de gran modèstia quantitativa, però no pas qualitativa. Fins el dia d'avui han publicat quatre llibres, el tercer dels quals és [Un ós anomenat Paddington](#) (A bear called Paddington), Michael Bond, 2010. Una d'aquelles petites obres entranyables que et fan recobrar el gust per la lectura i confiar que l'anihiladora i perillosa tempesta que confon distracció i il·lustració amb literatura infantil passarà riu avall com passaren tantes modes conjunturals sense base sòlida. Una d'aquelles peces que et fan pensar que la fantasia i la versemblança —si més no, una certa versemblança— encara poden anar de la mà.

Avesats com estem als móns impossibles i als regnes més exageradament fantàstics, la primera impressió que ens enduem d'aquest *ós anomenat Paddington* és la d'un xic d'estranyesa, fins i tot d'incomoditat, d'una mena de retorn a un temps pretèrit que semblava que mai no havia de tornar. Per més que el protagonista de la història es faci present ja a la primera línia del text, tant el ritme, el to, com el llenguatge són tranquils, calmats: l'autor es pren tot el temps que creu necessari per a anar-nos posant en situació, conscient que, com la bona cuina –i, segurament, també la vida–, la literatura cal paladejar-la i no pas deglutir-la, assaborir-la amb delectació, sense presses.

A mesura que avances en la lectura i acompanyes Paddington i la seva família d'acollida en les seves experiències londinenques prens consciència que aquest ritme pausat, gairebé morós, que d'entrada t'havia engavanyat, no es casual ni una mostra de la voluntat de fer-se veure de l'autor. Si l'ha escollit no és pas de manera improvisada ni per un fet arbitrari: no és tan sols els que *millor* li escau a la història sinó, probablement, *l'únic* possible. Amb ell Bond aconsegueix conferir al llibre –i el que és més important, amarar-nos a nosaltres, els lectors amb ella– una sensació de *normalitat*, de quotidianitat que és la que *exigia* l'obra.

El ritme relaxat, combinat amb un llenguatge mesurat, gens efectista, aconsegueix el miracle que considerem no tan sols versemblant, sinó fins i tot *normal*, tant la mateixa acceptació de l'ós com un membre més de la família Brown com les extravagants vicissituds que, en conseqüència, li aniran succeint una rere l'altra. Amb un altra cadència i un ús més emfàtic, menys discret de la llengua, difícilment ens hauria estat possible acceptar la convenció –tan insòlita com absolutament imprescindible per al bon desenvolupament de l'argument i del descabdellament humorístic al qual aquest aboca– que no hi ha res d'estrany ni d'inusual en el fet de tractar un ós com un convidat qualsevol.

Amb habilitat, amb una enorme subtileza, sense que pràcticament ens adonem del seu artífici literari, Bond aconsegueix que no resulti gens forçat allò que, de bell antuvi, ho hauria d'ésser: posar un ós en unes situacions que correspondrien als homes. D'aquí a convertir les seves experiències en una contínua i hilarant successió de topades amb el món de les persones només hi ha una passa. Una passa que l'autor sap franquejar amb elegància, imperceptiblement, com aquell qui res: la impressió és que a Paddington li esdevé just allò que li ha de esdevenir. Més encara, allò que *forçosament* li havia d'esdevenir.

Tot plegat amanit amb aquella dolça, delicada i inimitable fragància de l'humor anglès de la vella escola: educat, exquisit, mesurat en la seva aparent desmesura, elegant i intel·ligent. I, sobretot, gens ofensiu ni forçat. Aquell humor fi i subtil, quasi inapreciable en un inici, que primer ens fa alçar una cella, després somriure, més tard riure i per fi, una volta ens ha xopat fins l'arrel i s'ha ensenyorit de nosaltres, es converteix en una deu de rialles –que no pas riallades. En rialles de complicitat afectuoses, que ens fan, com més va més va, sentir-nos més i més propers a l'entranyable osset que comprova en pròpia pell com pot arribar a ésser difícil adaptar-se a una societat tan rígida i severament estereotipada com la britànica.

Potser resulta sobrer afegir que, en aquestes condicions, havent sentit un tan acusat grau d'afinitat amb en Paddington i la família Brown, el llibre se'ns acaba fent curt: ens sap tant i tant greu, haver-lo de cloure i abandonar-los a la seva sort... No podem evitar demanar-nos: «Què en serà, d'ell, sense nosaltres? Com s'ho farà, a partir d'ara, per a poder sortir sense danys d'aquests continus i inevitables embolics a que semblen condemnar-lo les seves permanents pensades?»

Transcriurem, per acabar, una mostra de la tan discreta, elegant i precisa manera d'escriure de Michael Bond:

«En Paddington (...) se sentia com en un somni. Com que era molt baixet, no podia mirar amb facilitat per sobre de la barana, però quan ho va fer, els ulls gairebé li van sortir de les òrbites per l'emoció. Hi havia gent per tot arreu. Mai no n'havia vist tanta. En un costat hi havia gent que baixava ràpidament. Semblava que tothom tenia moltíssima pressa. Quan va sortir de les escales mecàniques, es va trobar atrapat entre un home amb paraigua i una dona amb una grossa bossa d'anar a comprar. Quan va aconseguir obrir-se pas, la senyora Brown i la Judy ja havien desaparegut completament.»

Un ós anomenat Paddington, traducció de Maria Rossich, pàg. 54

divendres, 24 de juny del mmxi

© Xavier Serrahima 2011

www.racodelaparaula.com

Informació sobre els drets

